

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Podoba výchovných opatření ve školních řádech na základních školách
v Jičíně

The form of educational measures in the school rules of the elementary
schools in Jičín

Sabina Kučerová

Vedoucí práce: Mgr. Magdalena Richterová

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Matematika se zaměřením na vzdělávání – Pedagogika

Odevzdáním této bakalářské práce na téma *Podoba výchovných opatření ve školních řádech na základních školách v Jičíně* potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Jičíně, 18. dubna 2022

Ráda bych poděkovala Mgr. Magdaleně Richterové za čas strávený nad vedením mé bakalářské práce, poskytování cenných a podnětných rad a vstřícnost při konzultacích.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce je zaměřena na téma výchovných opatření definovaných v zákoně č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. Cílem práce bylo přinést poznatky, analyzovat a zhodnotit podobu školních řádů se zaměřením na výchovná opatření na vybraných základních školách v Jičíně.

Teoretická část seznamuje se základními pojmy, které jsou spjaty se zákonnou podobou výchovných opatření ve školském zákoně a dalšími provázanými pojmy, jako jsou výchova, normy, pravidla, kázeň a školní řád.

V praktické části jsou představeny hlavní výzkumné otázky, na jejichž zodpovězení byla užitá metodologie šetření založená na hloubkové analýze dat školních řádů. V jednom případě se analýzu podařilo doplnit polostrukturovaným rozhovorem s ředitelem školy.

Šetření se odehrávalo na vzorku čtyř vybraných základních škol v Jičíně. Přineslo hlavní zjištění o poměrné shodě v podobách výchovných opatření na základních jičínských školách se školským zákonem a vyhláškou č. 48/2005 Sb. Dalším odhalením bylo, že pouze na jedné z vybraných škol je ve školním řádu definováno podmíněné vyloučení a vyloučení žáka ze školy. Na této jediné škole je také využíváno i možnosti alternativního výchovného opatření. Z šetření dále vyplynuly i hlavní rozdíly v ukotvení výchovných opatření mezi jičínskými školami. Mimo uvedené podmíněné vyloučení a vyloučení žáka a alternativní výchovné opatření se školy lišily u výchovných opatření v jejich délce, umístění ve školním řádu, popisech a definicích jednotlivých výchovných opatření.

V praktické části práce jsou také představeny možnosti k účinnějšímu nebo jasnějšímu ukotvení výchovných opatření ve školních řádech.

KLÍČOVÁ SLOVA

výchovná opatření, kázeňská opatření, pochvaly, školní řád, žáci

ABSTRACT

This bachelor's thesis is focused on the topic of educational precautions defined by the act No. 561/2004 Coll. on Pre-School, Basic, Secondary, Tertiary Professional and Other Education. The purpose of this thesis was to bring knowledge, analyse and evaluate the form of school rules with focus on educational precautions on chosen basic schools in Jičín.

The theoretical part introduces the basic concepts, which are connected with legal form of educational precautions in school law and other linked terms as education, standards, rules, discipline and school order.

The practical part presents the main research questions, for which was used methodology of investigation based on in-depth school rules data. In one case, the analysis was supplemented by a semi-structured interview with the school headmaster.

The investigation took place on a sample of four selected basic schools in Jičín. It brought the main finding of relative compliance in the form of educational precautions at basic schools in Jičín with the school law and education act No. 48/2005 Coll. Another finding was that only one of the selected schools defined conditional exclusion and expulsion of a pupil from school in the school rules. At this single school, the possibility of alternative educational precautions is also used. The investigation also revealed the main differences in the anchoring of educational precautions between schools in Jičín. In addition to the aforementioned conditional exclusion and exclusion of pupils and alternative educational precautions, schools differed in educational precautions in their length, placement in school order, descriptions and definitions of individual educational precautions.

The practical part of the thesis also presents the possibilities for more effective or clear anchoring of educational precautions in school regulations.

KEYWORDS

educational measures, disciplinary measures, praises, school rules, pupils

Obsah

Úvod	7
1 Výchova.....	8
2 Normy a pravidla	9
3 Kázeň.....	10
4 Školní řád.....	11
4.1 Právní hledisko	11
4.2 Tvorba školního řádu.....	12
5 Výchovná opatření.....	14
5.1 Kázeňská opatření.....	14
5.1.1 Napomenutí třídního učitele	15
5.1.2 Důtka třídního učitele	16
5.1.3 Důtka ředitele školy.....	16
5.1.4 Podmíněné vyloučení a vyloučení žáka nebo studenta ze školy nebo školského zařízení.....	16
5.2 Pochvaly a jiná ocenění	17
5.2.1 Pochvala třídního učitele	17
5.2.2 Pochvala ředitele školy.....	17
5.3 Za co se ukládají výchovná opatření	18
5.4 Alternativní kázeňská opatření	18
6 Praktická část.....	20
6.1 Cíl práce.....	20
6.2 Etická otázka výzkumného šetření	21
6.3 Charakteristika výzkumného vzorku	21
6.4 Charakteristika vybraných základních škol.....	21

6.4.1	Základní škola 1	22
6.4.2	Základní škola 2	22
6.4.3	Základní škola 3	22
6.4.4	Základní škola 4	23
6.5	Popis metodologie výzkumného šetření	23
6.5.1	Obsahová analýza dokumentů	23
6.5.2	Rozhovor s řediteli vybraných základních škol v Jičíně	23
6.6	Interpretace výsledků výzkumného šetření	25
7	Shrnutí	40
Závěr	.....	42
Seznam použitých informačních zdrojů	.....	43

Úvod

Kázeň či spíše nekázeň ve školách je jedním z často diskutovaných témat dnešní doby. „Nekázeň žáků ve školách představuje jeden z hlavních stresorů jak dětí, které plní roli školáků, tak učitelského povolání.“¹ Školy mají prostředky pro řešení nekázně popsané ve školních řádech. Školní řád je pro každou základní i střední školu povinnou součástí školní dokumentace. Tuto povinnost nařizuje školský zákon. Neexistuje ale jediný standardizovaný školní řád pro všechny školy. Tudíž je i podle školského zákona úloha sepsat si školní řád ponechána samotnému řediteli školy.

V této bakalářské práci se budu věnovat výchovným opatřením ve školních řádech. Pojem výchovná opatření je pro mnohé ožehavé téma. Pro žáky středních i základních škol je to „něco“, co je nejspíše uvedené ve školním řádu, ale dále nevědí, co si pod výchovným opatřením přesněji představit. Pro učitele je to určitá forma jistoty, ukotvená ve školním řádu, která jim udává zejména prostředky, jak mohou řešit ve škole nekázeň.

Bakalářskou práci na téma *Podoba výchovných opatření ve školních řádech na základních školách v Jičíně* jsem si zvolila po zjištění, že neexistuje jeden standardizovaný školní řád pro všechny školy. Kapitola o výchovných opatřeních ve školních řádech bývá tedy ukotvená různě. Liší se délkou, obsahem i podrobnostmi. Může být dokonce i v rozporu se školským zákonem. V této práci popíši, zanalyzuji a zhodnotím, jak jsou ukotvená výchovná opatření ve školních řádech na základních školách v mém rodném městě Jičíně.

V teoretické části bakalářské práce se budu blíže věnovat vymezení základních termínů, které se váží k praktické části práce. Jedná se o termíny výchova, pravidla, normy, kázeň, školní řád a výchovná opatření. Jelikož se práce zabývá zejména výchovnými opatřeními, budou dále podrobněji popsána a rozvedena.

Praktická část se bude zabývat bližším popisem a zhodnocením kapitol o výchovných opatřeních ve školních řádech na jičínských školách pomocí šetření založeného na analýze konkrétních vybraných dokumentů a rozhovorech s řediteli vybraných škol.

---

¹ BENDL, Stanislav. *Školní kázeň v teorii a praxi: učebnice pro studenty učitelství*. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-432-2. s. 15.

1 Výchova

Pojem výchova má nespočet různých definic. V této kapitole nabízím pohled na mnohdy rozdílné chápání a definování tohoto pojmu.

V Pedagogickém slovníku je uvedena definice výchovy jako „proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji“². Ve Výkladovém slovníku z pedagogiky je výchova popsána jako „jevy a procesy, v nichž se rozvíjí cílevědomé záměrné působení v aktivní interakci vychovávaného a vychovatele“³. Tato druhá definice nám pomocí aktivní interakce na rozdíl od první říká, že se vychováváme navzájem. Jde tedy o vzájemný výchovný vztah. Dítě je svým prostředím nejen ovlivňováno a formováno, ale samo do svého prostředí aktivně zasahuje a svým způsobem si je utváří a přetváří. Je vychováváno a samo „vychovává“⁴.

Je důležité zmínit i pojem edukace, který popisuje Jan Průcha v knize *Moderní pedagogika*. Je to termín označující souhrnně tradiční pojmy výchovu a vzdělávání, které se vzájemně prolínají a při chápání pojmu edukace se neoddělují. Tento pojem je také vhodnější k mezinárodnímu úzu. Doplnující pojmy k edukaci jsou edukant neboli subjekt učení a edukátor neboli kterýkoliv aktér vyučování. Ve školním prostředí si pod pojmem edukant představíme žáka a pod pojmem edukátor učitele nebo vychovatele ve školní družině. Tato práce pojednává o školním řádu, který bychom mohli nazvat díky této teorii obecněji jako edukační konstrukt. Školu obecně můžeme definovat jako edukační prostředí.⁵

---

² PRŮCHA, Jan, Jirí MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8. s. 227.

³ KOLÁŘ, Zdeněk. *Výkladový slovník z pedagogiky: 583 vybraných hesel*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3710-2. s. 419.

⁴ MATĚJČEK, Zdeněk. *Po dobrém, nebo po zlém?*. 5. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-486-9. s. 19-20.

⁵ PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. Šesté, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1228-7. s. 66-68.

2 Normy a pravidla

Když se řekne školní řád, většině z nás se jako první vybaví, že je to soubor nějakých pravidel a norem, který formuje a specifikuje, jak bychom se měli ve škole chovat.

Co je přesná definice normy? Podle Slovníku spisovného jazyka českého je to „pravidlo, jehož zachovávání je závazné, je nějak vynucováno, např.: předpisy, zvykem, územ“⁶. V Pedagogickém slovníku pojem norma odkazuje k pojmu normalita a v normativním slova smyslu je definována jako „jev, který odpovídá příslušnému, předem stanovenému, popř. obecně přijímanému očekávání. Normální možno charakterizovat jako očekávané, správné.“ Norma je do určité míry sociálním produktem, proto se pro různé kultury, instituce a uskupení může lišit. Například co platí ve škole a je ukotvené ve školním řádu, nemusí platit v rodině žáka.⁷ Hranice normy je pohyblivá.

A co je to pravidlo? Opět podle Slovníku spisovného jazyka českého je to „závazné ustanovení, jímž je potřeba se řídit, předpis, zákon“⁸.

Pojmy pravidlo a norma by se tedy dle definic daly považovat za synonyma.

Pravidla jsou ve společnosti velmi důležitá pro její fungování. Po seznámení se školním řádem, se tak žáci prvně v životě setkávají s psanými pravidly, která musí ve školním prostředí dodržovat.

„Pravidla také představují pro jedince pevný orientační bod, jistotu a začleňují ho do společnosti, respektive ho vřazují do skupinové hierarchie.“⁹

---

⁶Lexikologický kolektiv Ústavu pro jazyk český ČSAV. Norma. In: *Slovník spisovného jazyka českého* [online]. © 2011. [cit. 18.11.2021]. Dostupné z: <https://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=norma&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>.

⁷ PRŮCHA, Jan, Jirí MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8. s. 138.

⁸ Lexikologický kolektiv Ústavu pro jazyk český ČSAV. Pravidlo. In: *Slovník spisovného jazyka českého* [online]. © 2011. [cit. 18.11.2021]. Dostupné z: <https://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=pravidlo&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>.

⁹ BENDL, Stanislav. *Jak předcházet nekázni, aneb, Kázeňské prostředky*. Praha: ISV, 2004. ISBN 80-86642-14-3. s. 23.

3 Kázeň

V Pedagogickém slovníku je pojem kázeň definován jako „vědomé, přesné plnění zadané sociální role, stanovených úkolů, určených činností spojené s respektováním autority.“ Kázeň může být chápána i jako jeden z cílů výchovy nebo jako prostředek k realizaci vzdělávání.¹⁰ Stanislav Bendl v knize *Školní kázeň v teorii a praxi* definuje kázeň jako „vědomé dodržování zadaných norem.“ Slovo „zadané“ nám pomáhá odlišit kázeň od mravnosti. Slovo „vědomé“ poukazuje, že by bylo těžké mluvit o kázní u člověka, který si neuvědomuje existenci norem.¹¹ V obou definicích jsou stavebními kameny kázně normy, dodržování těchto norem a podřízení se jim.¹²

Kázeň je velmi často vnímána negativně nebo jako nutné zlo, avšak s kázní se pojí i svoboda. Kázeň se svobodou nejsou protiklady. Můžeme tvrdit, že svobody není bez kázně. A. S. Makarenko a T. G. Masaryk pojem kázeň a svoboda dávali do rovnosti.¹³

Tato práce pojednává zejména o školním prostředí, je nutné zmínit i definici školní kázně. Školní kázeň definujeme jako „vědomé dodržování školního řádu a pokynů stanovených učiteli, popřípadě dalšími zaměstnanci školy“¹⁴.

Kázeň ve škole funguje jako ochrana dítěte i učitele. Plní úlohu ochrany dětí před riziky plynoucími z nerespektování stanovených norem chování ve škole, což může být například šikana, úraz či škodlivé vlivy. Kázeň má funkci i ochrany učitele například před případnými fyzickými či verbálními útoky ze strany žáků nebo mu pomáhá vést efektivněji výuku.¹⁵

---

¹⁰ PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8. s. 98.

¹¹ BENDL, Stanislav. *Školní kázeň v teorii a praxi: učebnice pro studenty učitelství*. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-432-2. s. 35.

¹² BENDL, Stanislav. *Jak předcházet nekázní, aneb, Kázeňské prostředky*. Praha: ISV, 2004. ISBN 80-86642-14-3. s. 23.

¹³ BENDL, Stanislav. *Jak předcházet nekázní, aneb, Kázeňské prostředky*. Praha: ISV, 2004. ISBN 80-86642-14-3. s. 19-20.

¹⁴ BENDL, Stanislav. *Školní kázeň v teorii a praxi: učebnice pro studenty učitelství*. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-432-2. s. 35.

¹⁵ BENDL, Stanislav. *Školní kázeň v teorii a praxi: učebnice pro studenty učitelství*. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-432-2. s. 28-33.

4 Školní řád

„Řád přináší bezpečí, jistotu, výkon a je zárukou stálosti“¹⁶, proto by měla mít každá instituce pro správné fungování svůj vnitřní řád.

Školní řád je podle Trojana právní základní kámen školy, který má obsahovat nejrůznější pravidla, která pomáhají v orientaci při řešení každodenních situací a problémů ve škole, do kterých se mohou zaměstnanci i žáci školy dostat.¹⁷

Ve Výkladovém slovníku z pedagogiky se můžeme dočíst komplexní a obsáhlou definici školního řádu, která zní následovně: „Vydává jej ředitel školy a zveřejní na přístupném místě. Kodex povinností, práv, způsobů chování žáků/studentů, jejich vztahu k pedagogickým pracovníkům konkrétní školy. Obsahuje i pravidla pro hodnocení výsledků vzdělávání žáků a studentů. Patří do povinné dokumentace školy. Dříve býval vydáván centrálně, žáci měli povinnost se s ním seznámit (práce třídního učitele). V současnosti školy mohou vypracovávat vlastní školní řád a na jeho tvorbě se účastní i žáci. Školní řád se vztahuje nejen na chování žáků, ale i na chování učitelů a na spolupráci učitelů s žáky.“¹⁸

4.1 Právní hledisko

Můžeme se také nesprávně domnívat, že školní řád je závazný nebo dokonce pramenem práva. Školní řád má úroveň mravní normy, nikoliv právní. Je to druh interní normativní směrnice, která pouze upravuje chod a vnitřní organizaci života ve škole, ale samozřejmě nesmí být v rozporu s obecně závaznými právními normami.¹⁹ Pokud například žák poruší nějaký bod školního řádu (například nepozdraví učitele) ve svém volném čase, nelze ho za to ve škole kázeňskými prostředky potrestat.

---

¹⁶ BENDL, Stanislav. *Školní kázeň: metody a strategie*. Praha: ISV, 2001. ISBN 80-85866-80-3. s. 82.

¹⁷ TROJAN, Václav. *Pedagogický proces a jeho řízení*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-539-9. s. 28.

¹⁸ KOLÁŘ, Zdeněk. *Výkladový slovník z pedagogiky: 583 vybraných hesel*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3710-2. s. 144.

¹⁹ MICHALÍK, Jan. Školní řády – hledisko právní, obsahové a strukturální. *Pedagogická orientace*. 2003, č. 2, s. 38-51. ISSN 1211-4669. s. 38-41.

Dle Bendla „musí být ustanovení školního řádu také v souladu s Listinou základních práv a svobod a s Úmluvou o právech dítěte.“²⁰ Dalšími dokumenty, které jsou pod záštitou Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a školní řád by se jimi měl řídit, jsou zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání neboli školský zákon a vyhláška č. 48/2005 Sb. o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky. V této bakalářské práci se zabývám především výchovnými opatřeními, která jsou obsažená v § 17 uvedené vyhlášky a v § 31 školského zákona.

4.2 Tvorba školního řádu

Podle § 31 školského zákona školní řád vydává ředitel školy.

Školní řády nemají celostátní platnost. Školy si je tak vytvářejí samy. Zde může nastat problém například s velmi členitou strukturou, velkým množstvím bodů, odstavců a frází. To může zapříčinit i následné znevažování a nedodržování školního řádu. Pouze přehledná a jednoduchá pravidla mají svůj smysl.²¹

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy vydalo Pomůcku²² pro ředitele škol při tvorbě školního řádu. Jedná se o nezávazný dokument, který může být oporou při tvorbě školního řádu. Jsou v něm obsaženy zásady pro tvorbu školního řádu, jeho vymezení ve školském zákoně a struktura. Jelikož je dokument nezávazný, školy se jím nemusí řídit. Ve tvorbě školního řádu mají tedy svobodu, pokud nejsou v rozporu s již zmiňovanými právními kodexy.

Jak je již na začátku uvedeno, tvorba školního řádu je v rukou školy. Mohou se v něm tak vyskytnout i chyby a nesprávné formulace. Často se chyby vyskytují právě v kapitole o výchovných opatřeních, kde mohou být nesprávně zařazeny například poznámky v žákovské knížce. Poznámky mají ovšem pouze informativní charakter (slouží ke

---

²⁰ BENDL, Stanislav. *Školní kázeň: metody a strategie*. Praha: ISV, 2001. ISBN 80-85866-80-3. s. 130.

²¹ TROJAN, Václav. *Pedagogický proces a jeho řízení*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-539-9. s. 28-30.

²² Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Pomůcka pro ředitele škol při tvorbě školního řádu*. In *msmt.cz*. [online]. 23.5.2015 [cit. 25.1.2022]. Dostupné z <https://www.msmt.cz/vzdelavani/vyssi-odborne-vzdelavani/pomucka-pro-reditele-skol-pri-tvorbe-skolniho-radu>.

komunikaci školy se zákonnými zástupci žáka) a nepatří do výchovných opatření, neboť žákovská knížka není oficiální dokumentací školy.

5 Výchovná opatření

Definici výchovných opatření můžeme nalézt v zákoně o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon č. 218/2003 Sb.), v zákoně o rodině (zákon č. 94/1963 Sb.) a v zákoně o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (zákon č. 561/2004 Sb.). První dva zmiňované zákony chápou pojem výchovná opatření v jiném slova smyslu, než je pro tuto práci potřeba. Ta pojednává o výchovných opatřeních ve školních řádech, budu tedy významově čerpat pouze z posledního uvedeného zákona č. 561/2004 Sb.

Výchovná opatření jsou taková opatření, jichž ředitel školy nebo učitel může využít k potrestání nebo odměňování žáků. V zákoně č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání jsou blíže definována následovně: „Výchovnými opatřeními jsou pochvaly nebo jiná ocenění a kázeňská opatření. Kázeňským opatřením je podmíněné vyloučení žáka nebo studenta ze školy nebo školského zařízení, vyloučení žáka nebo studenta ze školy nebo školského zařízení, a další kázeňská opatření, která nemají právní důsledky pro žáka nebo studenta. Pochvaly, jiná ocenění a další kázeňská opatření může udělit či uložit ředitel školy nebo školského zařízení nebo třídní učitel. Ministerstvo stanoví prováděcím právním předpisem druhy dalších kázeňských opatření a podmínky pro udělování a ukládání těchto dalších kázeňských opatření a pochval nebo jiných ocenění.“²³ Jednoduše se dá shrnout, že výchovná opatření dávají třídním učitelům a ředitelům škol zákonné prostředky, kterými mohou žáky odměňovat a trestat za jejich aktuální chování ve škole.

V následujících podkapitolách budou podrobněji představeny jednotlivé druhy výchovných opatření, které lze žákovi uložit na základní škole.

5.1 Kázeňská opatření

Výchovná opatření sankčního charakteru jsou kázeňská opatření. Podle vyhlášky č. 48/2005 Sb. se jedná o napomenutí třídního učitele, důtku třídního učitele a důtku ředitele školy. Dalšími kázeňskými opatřeními uvedenými ve školském zákoně, jsou

---

²³ Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. § 31

podmíněné vyloučení žáka nebo studenta ze školy nebo školského zařízení a vyloučení žáka nebo studenta ze školy nebo školského zařízení.

Opatření ukládá třídní učitel nebo ředitel školy, pokud se žák dopustí porušení povinností, které mu stanovuje školní řád.²⁴

Tato kázeňská opatření nemají pro žáka žádné právní důsledky v jeho vzdělávání. Jelikož škola je instituce, která plní nejen funkci vzdělávací, ale i výchovnou, nemusí vždy reagovat na problémové chování žáka pouze kázeňskými opatřeními, ale i například vhodnou pedagogicko – psychologickou pomocí ze strany školy. Každý prohřešek je tedy vhodné řešit individuálně dle situace, nikoliv tabulkově.²⁵

Ministerstvo školství také dodává, že k udělování výchovných opatření (zejména kázeňských) „je třeba respektovat zásadu, dle které žák nemůže odpovídat za jednání, které mu nelze přičítat (např. za jednání jeho zákonného zástupce), a rovněž za jednání, které nemohl posoudit či ovlivnit vzhledem ke svému věku a míře rozumové volní vyspělosti“²⁶.

5.1.1 Napomenutí třídního učitele

Napomenutí třídního učitele se považuje v hierarchii kázeňských opatření za nejmírnější. Jak již název vypovídá, napomenutí třídního učitele ukládá třídní učitel žáka. Ukládá se za méně závažné provinění vůči školnímu řádu, které nesplňuje kvalifikaci pro uložení důtky třídního učitele. Třídní učitel napomenutí ukládá sám dle svého uvážení. Nemusí uložení toho kázeňského opatření konzultovat s ředitelem školy. Pouze po jeho uložení musí tuto informaci řediteli školy neprodleně oznámit. Dále se uložení napomenutí třídního učitele

---

²⁴ Vyhláška č. 48/2005 Sb. o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky. § 17

²⁵ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Využití právních opatření při řešení problémového chování žáků. In *msmt.cz*. [online]. 26.2.2014 [cit. 31.1.2022]. Dostupné z <https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/vyuziti-pravnich-opatreni-pri-reseni-problemoveho-chovani>. s. 9.

²⁶ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Pomůcka pro ředitele škol při tvorbě školního řádu. In *msmt.cz*. [online]. 23.5.2015 [cit. 1.2.2022]. Dostupné z <https://www.msmt.cz/vzdelavani/vyssi-odborne-vzdelavani/pomucka-pro-reditele-skol-pri-tvorbe-skolniho-radu>. s. 8.

obratem zaznamenává do školní dokumentace a prokazatelně se oznamuje žákovi a jeho zákonným zástupcům i s důvody, které vedly k uložení napomenutí.²⁷

5.1.2 Důtka třídního učitele

Důtka třídního učitele se ukládá za závažnější porušení školního řádu, než za které by se uložilo napomenutí třídního učitele. Opět ji ukládá třídní učitel bez nutnosti konzultace s ředitelem školy. Pro důtku třídního učitele platí stejná pravidla o postupu po uložení důtky jako u napomenutí třídního učitele, a tedy oznámení řediteli školy, obratné zaznamenání do dokumentace školy a prokazatelné oznámení o uložení a jeho důvodech žákovi i jeho zákonným zástupcům.²⁸

5.1.3 Důtka ředitele školy

Důtka ředitele školy je ve vyhlášce č. 48/2005 Sb. nejzávažnější kázeňské opatření, které ředitel školy může uložit za velmi závažné porušení školního řádu. Před uložení důtky ředitele školy musí vždy předcházet její projednání na pedagogické radě. Další postup je totožný, jako u předchozích zmíněných kázeňských opatření. Důtka ředitele školy je zaznamenána do dokumentace školy a následně prokazatelně oznámena i s důvody uložení žákovi a jeho zákonným zástupcům.²⁹

5.1.4 Podmíněné vyloučení a vyloučení žáka nebo studenta ze školy nebo školského zařízení

Podmíněné vyloučení a vyloučení žáka nebo studenta ze školy nebo školského zařízení je zaneseno ve školském zákoně. O podmíněném vyloučení a vyloučení může být rozhodnuto, pokud se žák dopustí velmi závažného porušení povinností, které stanovuje školní řád nebo školský zákon. V tomto případě je v zákoně zahrnuto, co se přesně považuje za zvláště závažné porušení školského zákona. Jsou to hrubé opakované slovní útoky a úmyslné fyzické útoky vůči zaměstnancům školy i ostatním žákům. Pokud se žák dopustí těchto

---

²⁷ Vyhláška č. 48/2005 Sb. o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky. § 17

²⁸ Vyhláška č. 48/2005 Sb. o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky. § 17

²⁹ Vyhláška č. 48/2005 Sb. o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky. § 17

definovaných provinění, má ředitel školy povinnost oznámit tuto skutečnost i orgánu sociálně právní ochrany dětí. V případě podmíněného vyloučení stanoví ředitel školy zkušební lhůtu (maximálně jeden rok). Pokud se žák dopustí dalšího závažného porušení povinností v této zkušební lhůtě, může ředitel školy rozhodnout o jeho vyloučení. O vyloučení i podmíněném vyloučení musí rozhodnout ředitel nejdéle do dvou měsíců od doby, kdy se o přestupku dozvěděl (nejpozději do jednoho roku od spáchání prohřešku, pokud ovšem není provinění trestný čin). Ředitel následně informuje pedagogickou radu. Na základní škole nelze žáka vyloučit, pokud nemá splněnou povinnou školní docházku.³⁰

5.2 Pochvaly a jiná ocenění

Nedílnou součástí výchovných opatření je i jejich pozitivnější část. Zabývá se, jak již název vypovídá, pochvalami a jinými oceněními. V zákoně jsou definovány pouze pochvaly třídního učitele a ředitele školy. Složka s názvem jiná ocenění v zákoně není podrobněji rozvedena. Záleží na škole, co si pod pojmem jiná ocenění představí. Velmi často je toto slovní spojení ve školních řádech obsaženo pouze v nadpisu této podkapitoly a není nijak blíže specifikováno.

5.2.1 Pochvala třídního učitele

Pochvala třídního učitele je na žebříčku pochval méně významná než pochvala ředitele školy. Třídní učitel může udělit pochvalu na základě vlastního uvážení nebo i na podnět jiných vyučujících. Avšak udělení pochvaly musí třídní učitel projednat s ředitelem školy. Pochvalu lze udělit na základě výrazného projevu školní iniciativy nebo za déletrvající úspěšnou práci. Udělení pochvaly třídního učitele se musí prokazatelně i s důvody udělení oznámit žákovi a jeho zákonnému zástupci.³¹

5.2.2 Pochvala ředitele školy

Pochvalu ředitele školy uděluje i dle názvu ředitel školy. V porovnání s pochvalou třídního učitele se uděluje za významnější úspěchy a skutky. Vyhláška č. 48/2005 Sb. přesněji uvádí následující: „Ředitel školy může na základě vlastního rozhodnutí nebo na základě podnětu

---

³⁰ Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. § 31

³¹ Vyhláška č. 48/2005 Sb. o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky. § 17

jiné právnické či fyzické osoby žákovi po projednání v pedagogické radě udělit pochvalu nebo jiné ocenění za mimořádný projev lidskosti, občanské nebo školní iniciativy, záslužný nebo statečný čin nebo za mimořádně úspěšnou práci.“ Tato pochvala se na rozdíl od pochvaly třídního učitele zaznamenává i na vysvědčení žáka v pololetí, ve kterém byla udělena. Dále se pochvala ředitele školy zaznamenává i do dokumentace školy. Stejně jako pochvala třídního učitele musí být prokazatelným způsobem i s důvody udělení oznámena žákovi a jeho zákonným zástupcům.³²

5.3 Za co se ukládají výchovná opatření

Jak si lze povšimnout, nikde ve zmíněných výchovných opatřeních není uvedeno, za jaké skutky a provinění žáků se přesně ukládají.

Vyhláška č. 48/2005 Sb. nám pouze uvádí větu, která zní: „Pravidla pro udělování pochval a jiných ocenění a ukládání napomenutí a důtek jsou součástí školního řádu.“³³ Je tedy na škole, jak se této větě chopí při tvorbě školního řádu. Může nastat situace, kdy má škola ve školním řádu zahrnuté veškeré možné problémové chování žáků, které následně podle četnosti rozřazuje mezi jednotlivé druhy kázeňských opatření. Tento způsob kategorizace není z výchovného hlediska ideální, neboť nezohledňuje individuální posouzení problémového chování žáka. Velmi často se ve školních řádech objevují i výchovná opatření, která jsou přesným opakem předchozího. Není v nich definované, za co přesně se ukládají jednotlivá kázeňská opatření, ale doporučuje se individuální posouzení vzniklého problémového chování. Takový způsob působí přijatelněji a lidštěji.

5.4 Alternativní kázeňská opatření

Ve školních řádech se mohou vyskytnout i alternativní kázeňská opatření. Tato opatření se liší od předchozích tím, že již nejsou přesně ukotvena a definována ve školském zákoně ani ve vyhlášce č. 48/2005 Sb. Avšak oba zmíněné dokumenty jsou pro ně závazné.

---

³² Vyhláška č. 48/2005 Sb. o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky. § 17

³³ Vyhláška č. 48/2005 Sb. o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky. § 17

Platí pro ně stejná obecná pravidla, jako pro již dříve zmíněná kázeňská opatření a tedy, že takovéto opatření nebude mít sankční charakter, ale pouze organizační. Dále nebude upírat žákovi právo na vzdělání, bude reagovat pouze na konkrétní a aktuální chování žáka a situaci ve třídě (nelze trestat dopředu preventivně), bude omezeno pouze na dobu nezpůsobilosti žáka ke vzdělávání v kolektivu a bude zanesené ve školním řádu. Takovým trestem rozumíme například možnost vyloučit žáka za jeho nevhodné chování z vyučovací hodiny na individuální výuku pod dohledem jiného pedagogického pracovníka, pokud je to zanesené ve školním řádu. Takto formulovaný trest je přípustný, neboť neodporuje právu žáka na vzdělávání, ani povinnosti školy žákovi vzdělání poskytovat ani povinnosti ředitele na zajištění dohledu nad žáky. Pokud alternativní kázeňské opatření není definováno ve školním řádu, nelze ho ukládat.³⁴

Naopak velmi známý trest, kdy žák zůstane po škole, se mezi alternativní kázeňská opatření neřadí, neboť se odehrává po skončení vyučování v jeho volném čase. Škola již ale nenesे za žáka po skončení vyučování odpovědnost, proto po něm nemůže po ukončení vyučování plnění takového trestu vymáhat.³⁵

---

³⁴ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Využití právních opatření při řešení problémového chování žáků. In: *msmt.cz*. [online]. 26.2.2014 [cit. 16.2.2022]. Dostupné z <https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/vyuziti-pravnich-opatreni-pri-reseni-problemoveho-chovani>. s. 10.

³⁵ Česká školní inspekce. Z dotazů zaslaných České školní inspekci a odpovědí na ně. In: *csir.cz* [online]. 5.10.2015 [cit. 16.2.2022]. Dostupné z: http://www.csicr.cz/html/z_dotazu/resources/_pdfs_/Z_dotazu_.pdf. s. 3.

6 Praktická část

Praktická část této práce navazuje na předešlou teoretickou část. Zabývá se výzkumným šetřením školních řádů na 4 jičínských školách.

6.1 Cíl práce

Pro výzkumné šetření byly stanoveny 3 typy cíle práce dle Maxwella³⁶.

Intelektuálním cílem této práce je přinést poznatky, analyzovat a zhodnotit podobu výchovných opatření ve školních řádech na vybraných základních školách v Jičíně.

Praktickým cílem práce je skutečnost, že získané informace mohou případně sloužit jako pomoc vybraným základním školám k upravení nebo rozšíření školních řádů na základě zpětné vazby poskytnuté tímto šetřením.

Posledním Maxwellovým cílem je cíl personální. Je založený na mém zájmu a hlubší připravenosti v oblasti výchovných opatření při mé budoucí profesi učitele.

Výzkumné otázky jsou jádrem každého výzkumného projektu a pomáhají zaměřit výzkum, aby lépe poskytl výsledky v souladu se stanovenými cíli.³⁷ Za tímto účelem jsem si stanovila těchto 5 hlavních výzkumných otázek:

- 1) Jaká je shoda podoby výchovných opatření ve školních řádech v porovnání se školským zákonem a vyhláškou?
- 2) Jaká je jazyková forma kapitoly o výchovných opatřeních?
- 3) Jak podrobně mají školy ve školních řádech definovanou kapitolu o výchovných opatřeních?
- 4) Vyskytují se ve zkoumaných školních řádech i alternativní kázeňská opatření nedefinovaná ve školském zákoně a vyhlášce?
- 5) Jaké jsou rozdíly mezi jednotlivými školami v podobě kapitoly o výchovných opatřeních ve školních řádech?

---

³⁶ MAXWELL, Joseph Alex. *Qualitative research design: an interactive approach*. 2nd ed. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 2005. ISBN 0-7619-2608-9. s. 219.

³⁷ ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0. s. 69.

6.2 Etická otázka výzkumného šetření

Neboť nemám k výzkumnému šetření udělený přímý souhlas ředitelů škol, rozhodla jsem se z etického hlediska pro zachování anonymity vybraných škol. Nebudou tak uváděny jejich oficiální názvy, adresy, jména ředitelů a konkrétní citace dokumentů škol. Školy budou dále nést místo oficiálního názvu pouze obecné číselné označení, které bylo vybráno náhodně.

Etická otázka ohledně neuvedení citací školních řádů a výročních zpráv daných škol zůstává neporušena, neboť jsem pracovala s veřejně dostupnými materiály. Všechny šetřené školy mají tyto zmíněné dokumenty zveřejněné a snadno dohledatelné na svých webových stránkách, odkud jsem pro tuto práci sama čerpala.³⁸

6.3 Charakteristika výzkumného vzorku

Jako výzkumný vzorek pro tuto práci byly vybrány 4 z 5 základních škol v Jičíně. Jedná se o devítileté základní školy, které jsou příspěvkovými organizacemi města Jičina a nabízí obor vzdělávání pouze 79-01-C/01 - Základní škola. Vybrané školy budou v následující části blíže charakterizovány.

Pátá základní škola nebyla zahrnuta do šetření z důvodu zachování celkové kompatibility. Důvody jsou následující. Jedná se na rozdíl od vybraných o školu, která je primárně určená pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Dále nabízí kromě oboru vzdělávání pro základní školu i obory s označením 79-01-B/01 pro základní školu speciální, 78-62-C/01 pro praktickou školu jednoletou a 78-62-C/02 pro praktickou školu dvouletou. Jde tak o školu, která jako jediná má více oborů vzdělávání a školní řád je zde společný pro základní i střední školu. Nezařadila jsem ji do výzkumného šetření také z důvodu kapacity. Maximální kapacita základní školy je pouze 110 žáků, označila bych ji jako školu malého typu. Všechny 4 vybrané školy jsou středního typu s kapacitou od 420 do 880 žáků. Škola je také na rozdíl od vybraných jako jediná zřizovaná Královehradeckým krajem.

6.4 Charakteristika vybraných základních škol

Tato podkapitola se zabývá stručnou charakteristikou vybraných základních škol, jejichž školní řády byly použity jako vzorek pro výzkumné šetření. Informace o školách byly

---

³⁸ Autorka práce konkrétní školy zná. Pokud by měl někdo zájem, je schopna poskytnout veřejné adresy k zmíněným materiálům.

čerpány z velké části z jejich výročních zpráv za rok 2020/2021, které měly všechny školy zveřejněné na svých webových stránkách.

6.4.1 Základní škola 1

První vybranou základní školu jsem označila názvem Základní škola 1.

Je to úplná základní škola s 9 ročníky školní docházky, která má od 2 do 5 paralelních tříd v ročníku. Je to největší škola ve městě s kapacitou až 880 žáků. Základní škola 1 se nachází bezprostředně blízko náměstí a autobusového nádraží, díky této skutečnosti je zde více než polovina žáků dojíždějících z okolních obcí. Škola není zaměřena na konkrétní vzdělávací oblast.

Škola za školní rok 2020/2021 udělila za obě pololetí 8 důtek třídního učitele a 4 pochvaly ředitele školy. Důtky třídního učitele i pochvaly ředitele školy byly uděleny dle dostupných informací pouze žákům na druhém stupni.

6.4.2 Základní škola 2

Druhou vybranou základní školu jsem označila jako Základní škola 2.

Jedná se o úplnou základní školu s 9 ročníky. Je to třetí zdejší největší základní škola, jejíž kapacita je až 600 žáků. Škola není zaměřena na konkrétní vzdělávací oblast. Základní škola 2 klade důraz zejména na všeobecné vzdělání, výuku cizích jazyků, IT a sport.

Tato škola za školní rok 2020/2021 udělila za obě pololetí 20 napomenutí třídního učitele, 4 důtky třídního učitele a 3 pochvaly ředitele školy.

6.4.3 Základní škola 3

Třetí vybranou základní školu jsem označila názvem Základní škola 3.

Tato základní škola je plně organizovanou školou městského typu s 9 postupnými ročníky. Kapacita školy je až 420 žáků. Škola se nachází na kraji města a poměrně blízko sídliště. Navštěvují ji jak spádoví žáci, tak žáci z jiných částí Jičína i dojíždějící žáci z okolních obcí. Škola klade důraz na rozvoj kultury prostředí, vzájemných vztahů a jazykových znalostí. Zakládá si na individuálním přístupu k potřebám jednotlivých žáků.

Škola za školní rok 2020/2021 udělila za obě pololetí 5 pochval ředitelky školy, 1 napomenutí třídního učitele, 13 důtek třídního učitele a 3 důtky ředitelky školy.

6.4.4 Základní škola 4

Čtvrtou vybranou základní školu jsem označila názvem Základní škola 4.

Je to škola pavilonového typu se 4 pavilony využívanými pro výuku, družinu a školní jídelnu. Její kapacita je 700 žáků. Jedná se o 2. největší školu v Jičíně. Škola má od 2 do 4 paralelních tříd v ročníku. Základními pilíři této školy ve výuce jsou jazyky, ekologie, informatika a sport.

Zajímavostí je, že za školní rok 2020/2021 škola udělila 236 pochval třídního učitele, 2 pochvaly ředitelky školy a 19 blíže nekategorizovaných kázeňských opatření.

6.5 Popis metodologie výzkumného šetření

V této části bude popsána metodologie, která byla využita k výzkumnému šetření. Jedná se o metody šetření, které jsou založené na metodě obsahové analýzy dokumentů a rozhovoru.

6.5.1 Obsahová analýza dokumentů

Prvotní metodou tohoto šetření byla k primárnímu sběru dat zvolena hloubková analýza obsahu dokumentů, kterými byly aktuálně platné školní řády jednotlivých škol pro školní rok 2021/2022. Obsahovou analýzou kapitoly o výchovných opatřeních ve školních řádech jsem si dokázala odpovědět zejména na hlavní výzkumnou otázku ohledně shody této kapitoly se školským zákonem a vyhláškou č. 48/2005 Sb. a do jisté míry i na další výzkumné otázky. Při studování jednotlivých školních řádů vyvstaly i další doplňující otázky, pro jejíž odpovědi jsem se rozhodla přidat další výzkumnou metodu.

6.5.2 Rozhovor s řediteli vybraných základních škol v Jičíně

Pro hlubší upřesnění položených otázek pro toto kvalitativní šetření, na které již nestačila analýza dokumentů, a na další otázky, které vznikly až při analýze, byla zvolena doplňující metoda ve formě rozhovoru s řediteli vybraných jičínských škol.

Osloveným ředitelům všech vybraných jičínských škol byly nabídnuty 2 varianty rozhovorů, ze kterých si mohli zvolit vyhovující variantu.

Primárně byl každému nabídnut polostrukturovaný rozhovor³⁹ s osobním setkáním, který vycházel z předem připraveného souboru témat a podotázek po analýze dokumentů. Tuto volbu využil pouze ředitel Základní školy 3. Rozhovor byl nahráván na záznamník v mobilním telefonu. Ředitel byl na nahrávání z etických důvodů předem upozorněn, požádán o souhlas s nahráváním a bylo mu oznámeno jisté zachování anonymity školy i jeho jména. V závěrečné fázi rozhovoru byla řediteli školy nabídnuta interpretace mých dosavadních poznatků, zjištění a návrhů, které vyvstaly z předcházející obsahové analýzy školního řádu dané školy. Jeho odpovědi jsou zahrnuty v interpretaci výsledků šetření.

Další nabízenou formou, byla možnost písemně odpovědět na strukturovaný soubor otázek pomocí emailové komunikace. Tuto formu jsem zvolila jako další možnost, pokud ředitelé odmítli z jakýchkoliv důvodů rozhovor s osobním setkáním. Nevýhodu této varianty jsem ovšem spatřovala v nemožnosti se dále podrobněji a hlouběji doptávat. Pro tuto možnost se nerozhodl žádný z oslovených ředitelů jičínských škol.

U 3 ředitelů základních škol se nepodařilo uskutečnit rozhovor ani možnost písemně odpovědět na zasláný soubor otázek.

Při zvolení této doplňující výzkumné metody v kombinaci s obsahovou analýzou dokumentů jsem si byla vědoma vysoké pravděpodobnosti možného neúspěchu v uskutečnění rozhovorů. Výzkumné šetření probíhalo v době, kdy ředitelům škol k řešení jejich standardních povinností přibýly i další problémy způsobené nepředvídatelně se vyvíjející covidovou situací. Mnohdy se tak museli potýkat například s personálními problémy a následným samotným nouzovým zajištěním chodu škol v takto nelehké době. Tuto nepříznivou situaci vystřídal válečný konflikt na Ukrajině, kdy ředitelé řešili velmi důležité a aktuální téma ohledně přijímání uprchlických dětí do svých škol. Je tedy pochopitelné, že byli velmi časově vytíženi a svou pozornost a „volné“ pracovní chvíle směřovali na podstatnou pomoc ukrajinským dětem alespoň v oblasti usnadnění nástupu do škol. Jsem tedy velice vděčná řediteli ze Základní školy 3 za vstřícnost a ochotu najít si čas na uskutečnění rozhovoru pro mou práci v tomto nelehkém čase.

---

³⁹ ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0. s. 160.

6.6 Interpretace výsledků výzkumného šetření

K interpretaci výsledků tohoto výzkumného šetření jsem použila metodu, která vychází z metody otevřeného kódování dat⁴⁰ analyzovaných školních řádů. Kategorie a kódy jsem dále seskupila a zařadila podle položených výzkumných otázek. Pro lepší strukturu a orientaci ve výsledcích šetření je před každým souborem kategorií a kódů uvedena výzkumná otázka, která s nimi souvisí.

Jaká je shoda podoby výchovných opatření ve školních řádech v porovnání se školským zákonem a vyhláškou?

Seznam kategorií a kódů:

- Shoda
  - Součást školního řádu
  - Pochvaly a jiná ocenění
  - Kázeňská opatření
  - Procesní pravidla ukládání
- Částečná shoda
  - Jiná ocenění jsou podřazená pojmu pochvaly
- Neshoda
  - Výchovná opatření jako pravidla hodnocení
  - Výchovná opatření jako stupně hodnocení
  - Výchovná opatření jako hodnocení chování
  - Nesprávný odkaz na znění zákona

První vytvořená kategorie pro tuto výzkumnou otázku nese název „**Shoda**“. Pod touto kategorií byla zahrnuta obecná základní ustanovení, která plynou ze zákona č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném

---

⁴⁰ ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0. s. 221-227.

vzdělávání⁴¹ a vyhlášky č. 48/2005 Sb. o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky⁴².

První kód nese název „*Součást školního řádu*“. Všechny vybrané základní školy měly výchovná opatření v různé míře ukotvená ve svých školních řádech, nebo v příloze školního řádu. Školský zákon ani vyhláška č. 48/2005 Sb. nenakazuje přímou povinnost mít zakotvená výchovná opatření ve školním řádu. Ovšem ve školském zákoně je také obecně uvedeno, že školní řád upravuje „podrobnosti k výkonu práv a povinností dětí, žáků, studentů a jejich zákonných zástupců ve škole nebo školském zařízení a podrobnosti o pravidlech vzájemných vztahů se zaměstnanci ve škole nebo školském zařízení“⁴³, je zřejmé, že výchovná opatření bychom v každém školním řádu měli najít, protože do této kategorie jistě spadají. Také v metodické pomůcce s názvem *Pomůcka pro ředitele škol při tvorbě školního řádu*, kterou vydalo ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, se můžeme dočíst, které kategorie by měl školní řád obsahovat. Výchovná opatření a podmínky jejich ukládání do něj dozajista patří.⁴⁴

Dalšími vytvořenými kódy byly „*Pochvaly a jiná ocenění*“ a „*Kázeňská opatření*“. Všechny vybrané školy měly ve svých školních řádech pod pojmem výchovná opatření uvedenou správnou hlavní kategorizaci. Výchovná opatření měly rozdělená na pochvaly a jiná ocenění a kázeňská opatření, pod která správně spadalo napomenutí třídního učitele, důtka třídního učitele a důtka ředitele školy.

Pod posledním kódem „*Procesní pravidla ukládání*“ se skrývá fakt, že všechny školy měly také v různé míře obsáhlosti vypsána procesní pravidla ukládání jednotlivých výchovných opatřeních.

---

⁴¹ Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání.

⁴² Vyhláška č. 48/2005 Sb. o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky. §17

⁴³ Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. § 30

⁴⁴ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Pomůcka pro ředitele škol při tvorbě školního řádu*. In *msmt.cz*. [online]. 23.5.2015 [cit. 18.3.2022]. Dostupné z <https://www.msmt.cz/vzdelavani/vyssi-odborne-vzdelavani/pomucka-pro-reditele-skol-pri-tvorbe-skolniho-radu>. s.8.

K vytvoření další kategorie s názvem „**Částečná shoda**“, pod který spadá kód „*Jiná ocenění jsou podřazená pojmu pochvaly*“, mě přivedlo při obsahové analýze zjištění, že Základní škola 2, Základní škola 3 a Základní škola 4 měly ve svých školních řádech uvedený pouze jednoslovný název kapitoly „Pochvaly“. Ve všech zmíněných školách byla pod tímto nadpisem i zmínka o jiných oceněních ve smyslu, že ředitel školy může udělit i jiná ocenění stejně, jako je to definováno ve vyhlášce č. 48/2005 Sb. Při rozhovoru s ředitelem Základní školy 3 jsem se k této kapitole blíže doptávala. Byly mi poskytnuty doplňující a velmi rozšiřující informace, které se konkrétně ve školním řádu nedočteme. Pochvaly škola uděluje zejména za významnou pomoc při sběru papíru a reprezentaci školy v soutěžích. Pochvaly jsou prokazatelným způsobem oznamovány zákonným zástupcům žáka přes elektronickou žákovskou knížku v systému Bakalář. Aby pochvaly měly dle ředitele cílený výchovný aspekt, udělují se zpravidla před kolektivem třídy. Pokud je pochvala ředitele školy udělena za velmi záslužný čin, například za záchranu života, nastala i skutečnost, že ředitel školy zařídil při předání pochvaly i osobní přítomnost a poděkování starosty města, aby zdůraznil žákovi velkou míru vděčnosti a významnosti tohoto více než chvályhodného činu. Pod pojmem jiná ocenění se na této základní škole podle ředitele skrývá věcná odměna dle věku žáka, která se uděluje například při vyhlásování výsledků školních soutěží. Uděluje se často před ředitelnu a kolektivem třídy. Další odměnou, která spadá pod tuto kategorii, je pochvala konkrétního jména nebo kolektivu udělená školním rozhlasem. Nadpis kapitoly hovoří, jak jsem zmiňovala na začátku tohoto odstavce, pouze o pochvalách, ovšem dočteme se i o zmíněných jiných oceněních. Ředitel této školy považuje pojem pochvaly nadřazený pojmu jiná ocenění. Jiným oceněním nepřikládá významnou váhu, a tak nejsou uvedeny v nadpisu. Školský zákon zmiňuje oba pojmy ve znění „pochvaly nebo jiná ocenění“ a blíže je dál neupřesňuje. Z jazykového hlediska se však můžeme domnívat, že spojka nebo je zde ve významu slučovací. Zákon je tedy vidí nejspíše jako dva různé pojmy stejné váhové kategorie, i když ve školském zákoně ani vyhlášce č. 48/2005 Sb. nenalezneme bližší definici, co přesně jsou jiná ocenění. Pro lepší přehlednost jsem řediteli školy v rámci zpětné vazby doporučila upravit název kapitoly na formálnější a přesnější Pochvaly a jiná ocenění. Základní škola 1 měla ve svém školním řádu uvedený vhodný a formálně správný nadpis „Pochvaly a jiná ocenění“.

Poslední vytvořená kategorie spadající pod tuto výzkumnou otázku nese název „Neshoda“. Neshodu se školským zákonem a vyhláškou č. 48/2005 Sb. jsem u 3 základních škol shledala vždy pouze v nesprávném kategorickém zařazení výchovných opatření ve školních řádech.

Prvním kód jsem nazvala „*Výchovná opatření jako pravidlo hodnocení*“. Pod tento kód spadá název přílohy školního řádu Základní školy 4, který zní „Pravidla hodnocení žáků Základní školy“. Tento obecný název není vhodný, neboť výchovnými opatřeními, která se v příloze nachází, žáky nehodnotíme, ale reagujeme na aktuální situaci spojenou s žakovým chováním. Na hodnocení chování žáka, které se uděluje známkou na vysvědčení, nemusí mít uložení zejména kázeňského opatření mnohdy žádný vliv. S dalším podobným rozparem se můžeme setkat u Základní školy 3, kde nese příloha školního řádu název „Pravidla hodnocení výsledků vzdělávání žáků“. Toto pojmenování není opět korektní. Neboť opět i z laického hlediska výchovnými opatřeními nehodnotíme výsledek vzdělávání žáků, ale usměrňujeme či oceňujeme jejich aktuální chování. Samotný školský zákon poté z odborného hlediska definuje obecně pravidla hodnocení výsledků vzdělávání žáků v § 51⁴⁵, které poté podrobněji doplňuje i vyhláška č. 48/2005 Sb. §14, §15 a §16⁴⁶. V těchto zmíněných bodech zákona se dozvídáme pouze o pravidlech hodnocení vzdělávání žáka, nikoliv o výchovných opatřeních. O těch se hovoří v paragrafech školského zákona a vyhlášky, které byly zmíněny v teoretické části práce. Z tohoto plyne, že pojem výchovná opatření není podřazený pojmu hodnocení vzdělávání žáků a výsledků vzdělávání, jako bychom se mohli domnívat z názvu příloh školního řádu. Dostáváme se tedy do rozporu se školským zákonem. Z důvodu neshody těchto dvou pojmů se školským zákonem a vyhláškou i pro lepší přehlednost, aby bylo všem čtenářům školního řádu jasné, co přílohy školního řádu opravdu zahrnují, bych doporučila upravení jejího názvu na Pravidla hodnocení výsledků vzdělávání žáků a pravidla pro ukládání výchovných opatření. Toto přesné pojmenování přílohy školního řádu má Základní škola 2 a je dozajista nejvíce výstižné a v pořádku.

---

⁴⁵ Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. § 51

⁴⁶ Vyhláška č. 48/2005 Sb. o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky. §14, §15, §16

Druhým kódem je „*Výchovná opatření jako stupně hodnocení*“. Tento kód vznikl po zjištění, že na Základní škole 3 se nachází v příloze školního řádu výchovná opatření a jeho druhy pod kapitolou s názvem „Stupně hodnocení a jejich charakteristika“. Zařazení výchovných opatření pod tuto kapitolu jsem řediteli školy nedoporučila. Stupně hodnocení nejsou nadřazeným pojmem výchovných opatření. Jsou to dva rozdílné a do jisté míry i neprovázané pojmy. Dostáváme se tímto do rozporu s vyhláškou č. 48/2005 Sb., která stupně hodnocení definuje v §15 a §16⁴⁷. Výchovná opatření pod tento pojem nespadají. Řešením by bylo vytvořit výchovným opatřením samostatnou kapitolu, která je na stejné úrovni, jako zmíněné stupně hodnocení.

Předposledním z kódů pro tuto kategorii je „*Výchovná opatření jako hodnocení chování*“. Nastává zde podobná nepřesnost v zařazení jako u předchozích. Na Základní škole 1 se výchovná opatření nachází ve školním řádu pod souhrnnou kapitolou „Hodnocení chování“. Tato kapitola je rozdělena na 2 hlavní body: stupně hodnocení chování a výchovná opatření. Žák je ohodnocený za své chování stupni, které definuje vyhláška č. 48/2005 Sb. § 15⁴⁸. Chování se hodnotí na konci každého pololetí školního roku a stupeň hodnocení chování se uvádí na vysvědčení za příslušné pololetí. Hodnocení chování je tedy založeno na dlouhodobém pozorování projevů chování žáka. Výchovná opatření nikoliv. Například kázeňské opatření, které spadá pod výchovná opatření, lze uložit ihned po vyhodnocení vážnosti porušení povinností stanovených ve školním řádu a nemusí mít vliv na hodnocení chování žáka. Výchovná opatření tak nepatří mezi hodnocení chování. Opět bych doporučila vyřešit tuto nesrovnalost vytvořením samostatné kapitoly na stejné váhové kategorii jako hodnocení chování.

Poslední kód „*Nesprávný odkaz na znění zákona*“ se rovněž vztahuje ke školnímu řádu Základní školy 1. Je zde uvedeno pod nadpisem kapitoly, že „podrobnosti kapitoly Výchovná opatření stanoví § 17–20 vyhlášky 48/2005 Sb.“ Vyhláška č. 48/2005 Sb. stanovuje podrobnosti k výchovným opatřením pouze v §17. Další zmíněné paragrafy se ale

---

⁴⁷ Vyhláška č. 48/2005 Sb. o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky. §15, §16

⁴⁸ Vyhláška č. 48/2005 Sb. o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky. § 15

zabývají plněním povinné školní docházky v zahraničí nebo v zahraniční škole v České republice.⁴⁹

Jaká je jazyková forma kapitoly o výchovných opatřeních?

Seznam kategorií a kódů:

- Neutrálnost
  - Spisovný jazyk
  - Oznamovací věty
  - Bez citového zabarvení
- Opis formulací ze školského zákona a vyhlášky č. 48/2005 Sb.
- Nekorektnost
  - Udělit kázeňské opatření
  - Střídání ředitel/ředitelka

Úvodem k této výzkumné otázce podotýkám, že jsem se nesnažila o zevšeobecnění a hloubkové rozebrání přesné jazykové formy kapitol o výchovných opatřeních. Mým záměrem zde bylo zjistit, jakým způsobem styl, kterým jsou kapitoly napsané, cílí na blíže nekategorizovaného čtenáře, kterým může být široká veřejnost, učitel, rodič nebo i žák prvního stupně, který si chce školní řád přečíst.

První vytvořenou kategorií jsem pojmenovala „**Neutrálnost**“. Pod ni spadají veškeré kódy, které nikterak výrazným dojmem působí na čtenáře. Prvním kódem je „*Spisovný jazyk*“. Všechny základní školy mají kapitolu o výchovných opatřeních napsanou spisovným jazykem. Nespisovné výrazy se v žádném školním řádu nevyskytly. Další kód zní „*Oznamovací věty*“. Toto heslo jsem zde zařadila, neboť je též společným znakem všech zkoumaných školních řádů. Ve všech zkoumaných školních řádech jsou použité pouze oznamovací věty. Věty tázací, které by mohly například kreativněji provázet čtenáře textem položenou otázkou, pod kterou by se nacházela odpověď, zde nenajdeme. Taktéž zde nenajdeme například žádné rozkazy a příkazy cílící na žáky. Posledním kódem, který je opět společný pro všechny školy, je „*Bez citového zabarvení*“. Formulace ve všech zkoumaných

---

⁴⁹ Vyhláška č. 48/2005 Sb. o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky. § 18, § 19, § 20

školních řádech jsou bez jakýchkoliv citově zabarvených slov. Z této kategorie o neutrálnosti vyplývá, že všechny jičínské školy berou svůj školní řád a zejména zkoumanou kapitolu o výchovných opatřeních, jako doslovnou formální normativní směrnici.

Další vytvořenou kategorií „**Opis formulací ze školského zákona a vyhlášky č. 48/2005 Sb.**“ bych chtěla podotknout, že všechny školy měly v kapitole o výchovných opatřeních v různé míře obsáhlosti doslovný opis formulací z těchto nadřazených dokumentů. Zejména Základní škola 4 měla pod výchovnými opatřeními pouze přesný přepis většiny z bodů vyhlášky č. 48/2005 Sb. § 17 obohacený pouze o prokazatelný způsob oznamování pomocí elektronické žákovské knížky. Tento doslovný opis bez rozšiřujících poznámek neshledávám jako vhodný. Výchovná opatření se mohou týkat i žáků na prvním stupni. Pokud si o něm budou chtít ve školním řádu najít informace, mohou nastat mnohdy problémy s porozuměním a přečtením dlouhých vět, jaké vyhláška ve většině případů obsahuje. I Pomůcka pro ředitele škol při tvorbě školního řádu uvádí apel na nepřepisování doslovného ustanovení zákona, na srozumitelnost a přihlížení k věku a rozumové vyspělosti dětí, které jsou hlavními adresáty školního řádu.⁵⁰

Poslední kategorií je „**Nekorektnost**“. Obsahuje kódy, u kterých jsem se při pročítání kapitol o výchovných opatřeních z jazykového a stylistického hlediska, jako obyčejný čtenář pozastavila. Jedná se o drobné stylistické chyby, které nemají na funkčnost kapitoly o výchovných opatřeních vliv, ale působí neprofesionálně. Prvním uvedeným kódem je „*Udělit kázeňská opatření*“. Jelikož jsem nesčetněkrát při teoretické přípravě této práce četla školský zákon i vyhlášku, nemohla jsem si této chyby nevšimnout. Ve znění školského zákona i vyhlášky se užívá slovní spojení udělit pochvalu a jiná ocenění a uložit kázeňská opatření. Základní škola 2 měla ve svém školním řádu v doplňujících definicích jednotlivých kázeňských opatření vždy nesprávně použito slovo udělit. Podobně na tom byla Základní škola 1, která výraz udělit kázeňské opatření také hojně užívala. Podle informací, které mi poskytla Národní knihovna ČR přes stránku ptejte.seknihovny.cz, se sloveso udělit používá

---

⁵⁰ Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy. Pomůcka pro ředitele škol při tvorbě školního řádu. In *msmt.cz*. [online]. 23.5.2015 [cit. 19.3.2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/vyssi-odborne-vzdelavani/pomucka-pro-reditele-skol-pri-tvorbe-skolniho-radu>. s.1.

spíše v kladném slova smyslu a sloveso uložit spíše v negativním slova smyslu.⁵¹ Proto by mělo být správně uvedeno slovní spojení uložit kázeňská opatření nikoliv udělit. Posledním kódem je „*Střídání ředitel/ředitelka*“. Tato drobná chyba byla na Základní škole 3, kde text kapitoly o výchovných opatřeních byl celý napsaný v jednom z uvedených rodů a v jednom případě se nejspíše omylem připlétl i rod druhý. Ředitel školy byl na to v rámci zpětné vazby upozorněn. Vysvětlením bylo, že chyba vznikla nejspíše při přepisu školního řádu při změně ředitele.

Jak podrobně mají školy ve školních řádech definovanou kapitolu o výchovných opatřeních?

seznam kategorií a kódů:

- Velmi podrobná definice
  - Dlouhý rozsah
  - Definice
  - Podmíněné vyloučení a vyloučení žáka
  - Rozřazování skutků
- Dostatečně podrobná definice
  - Kratší rozsah
  - Základní definice kázeňských opatření
  - Bez vyloučení a podmíněného vyloučení žáka
- Nedostatečně podrobná definice
  - Velmi krátký rozsah
  - Bez základních definic kázeňských opatření

Kategorie s názvem „**Velmi podrobná definice**“ vznikla po zhlédnutí a porovnání obsahu výchovných opatření ve školním řádu Základní školy 1 s ostatními školami. Do této kategorie tak zapadá jako jediná z vybraných škol pouze Základní škola 1.

---

⁵¹ Národní knihovna ČR. Uložit napomenutí X udělit pochvalu. In: *ptejteseknihovny.cz*. [online]. 21.3.2022 [cit. 22.3.2022]. Dostupné z: <https://www.ptejteseknihovny.cz/dotazy/ulozit-napomenuti-x-udelit-pochvalu>.

Jednoznačně dominantní kód pro tuto kategorii je „*Dlouhý rozsah*“. Kód byl zvolen, neboť na této základní škole jsou výchovná opatření ve školním řádu ukotvená v rozsahu 3 stran formátu A4 a řadí se mezi nejdelší.

Dalším významným kódem je „*Definice*“. Tento kód znamená, že zde najdeme všechny možné definice jednotlivých druhů výchovných opatření a základní procesní pravidla ukládání, která jsou definovaná ve školském zákoně a vyhlášce č. 48/2005 Sb. Nalezneme zde například i spoustu doplňujících sdělení nad rámec zákona. Jedná se například o věty: „Za jeden přestupek se uděluje žákovi pouze jedno opatření k posílení kázně.“, „Žákům se napomenutí a důtky udělují před kolektivem třídy.“ nebo „Třídní učitel zodpovídá za udělení kázeňských opatření.“ Dále je zde definovaná například i ústní pochvala ředitele školy, která se v žádném jiném školním řádu nenachází. U věty „Třídní učitel zodpovídá za udělení kázeňských opatření.“ by mě zajímalo vyjádření ředitele školy, jak tato věta působí v praxi. Opravdu třídní učitel zodpovídá za všechna ukládání kázeňských opatření? Bohužel nebylo možné uskutečnit rozhovor a na nedostatky formulací se dále doptat.

Dalším neopomenutelným kódem, který přímo navazuje na předchozí je „*Podmíněné vyloučení žáka a vyloučení žáka*“. Základní škola 1 má jako jediná z šetřených škol definované podmíněné vyloučení a vyloučení žáka ze školy ve svém školním řádu.

Posledním kódem pro tuto kategorii bylo zvoleno „*Rozřazování skutků*“. Na této základní škole najdeme přehlednou tabulku, která je rozdělená na pochvaly a kázeňská opatření. Obsahuje výčet druhů výchovných opatření, ke kterým jsou podrobně rozřazeny jednotlivé skutky i s četnostmi, za které se následně výchovná opatření ukládají. Například u důtky třídního učitele se můžeme dočíst, že se ukládá za „opakované nenošení pomůcek na vyučování, vyhýbání se povinností, ne zcela vhodné jednání v rámci vrstevnických vztahů...“ Pokud v tabulce nenalezneme konkrétní skutek, je pod ní dodatková věta, která zní: „Situace, které nejsou uvedeny v příkladech, se zhodnotí dle závažnosti porušení řádu.“ Tato forma přesného rozřazení skutků, za které se ukládají zejména kázeňská opatření, jak již bylo dříve v teoretické části práce zmíněno, není z výchovného hlediska nejvhodnější.

Pod kategorií „**Dostatečně podrobná definice**“ jsem zařadila výchovná opatření na Základní škole 2 a Základní škole 3.

Pod úvodní heslo „*Kratší rozsah*“ lze interpretovat, že oba školní řády mají výchovná opatření v rozsahu zhruba na 1 stranu formátu A4. V porovnání se Základní školou 1 se tak jedná o kratší rozsah.

U obou škol byl také zaveden kód „*Základní definice kázeňských opatření*“. Tento kód znamená, že obě zmíněné školy měly uvedené alespoň základní definice kázeňských opatření. Na Základní škole 3 bylo například u napomenutí třídního učitele uvedeno, že se ukládá „za neplnění školních povinností, za méně závažný a ojedinělý přestupek proti školnímu řádu“. Zejména žáci tak získají alespoň základní rámcovou představu, za co se dané kázeňské opatření ukládá. Ředitel Základní školy 3 v rozhovoru uvedl, že nevidí v podrobnějším popisování jednotlivých skutků a následnou kategorizaci do druhů kázeňských opatření z výchovných důvodů smysl. Při posuzování prohrěšků zohledňují aktuální individuální situaci žáka.

Na Základní škole 2, Základní škole 3 a i na Základní škole 4 se ve školním řádu nenachází zmínka o podmíněném vyloučení a vyloučení žáka ze školy, které definuje školský zákon. Toto zjištění mě přivedlo na vytvoření kódu „*Bez vyloučení a podmíněného vyloučení žáka*“. Na téma vyloučení a podmíněné vyloučení jsem se dále doptávala v rozhovoru s ředitelem Základní školy 3. Základní škola 3 nemá ve školním řádu zanesené kázeňské opatření typu podmíněné vyloučení a vyloučení žáka, neboť je to dle ředitele věc, která se na základní škole téměř neuplatňuje. Škola si je vědoma, že pokud by chtěla tento typ kázeňského opatření využít, bude mít možnost, neboť školnímu řádu je nadřazený školský zákon, ve kterém toto opatření definované je.

Poslední kategorii jsem nazvala „**Nedostatečně podrobná definice**“. Pod tuto kategorii zařazuji výchovná opatření ve školním řádu na Základní škole 4.

Na Základní škole 4 mají výchovná opatření „*Velmi krátký rozsah*“. Nachází se na poslední straně školního řádu v rozsahu poloviny strany A4. Jsou zde popsána jednotlivá základní procesní pravidla ukládání a druhy výchovných opatření, kterými jsou pochvaly a kázeňská opatření, stejně jako je tomu ve vyhlášce č. 48/2005 Sb. a školském zákoně.

Dalším výstižným kódem pro Základní školu 4 a výchovná opatření je „*Bez základních definic kázeňských opatření*“. Kázeňská opatření mají zde naprosto totožné znění jako ve

vyhláše č. 48/2005 Sb. § 17 bod 3 a lehce slovosledově modifikovaný bod 4⁵². Nedočteme se zde nic o tom, za jaké skutky, které vedou k porušení školního řádu, lze získat jednotlivá kázeňská opatření. Jen stručné vyjmenování názvů 3 druhů kázeňského opatření může být pro žáky i učitele matoucí a nedostačující. V takovémto znění kapitoly o kázeňských opatřeních nenaleznou dostatečnou oporu ani jasné základní odpovědi. Mohlo by to například působit nesprávným dojmem postupnosti při udílení kázeňských opatření. Doporučila bych tedy doplnit alespoň základní definice k jednotlivým kázeňským opatřením, aby se tomuto dojmu zamezilo.

Vyskytují se ve zkoumaných školních řádech i alternativní kázeňská opatření?

seznam kategorií a kódů:

- Vyskytují
  - Přerazení na individuální výuku
- Nevyskytují

První vytvořená kategorie má název „**Vyskytují**“. Pod tuto kategorii spadá jediná Základní škola 1 se svým alternativním kázeňským opatřením, které vystihuje kód „*Přerazení na individuální výuku*“. Škola má pod výchovnými opatřeními i kategorii s názvem „Mimořádné kázeňské opatření“. Na této škole se jedná o možnost přerazení žáka na individuální výuku, pokud závažným způsobem porušuje školní řád ve smyslu, že se v průběhu hodiny chová nebezpečně, hrubě a výrazně obtěžuje svým nevhodným chováním okolí. Přerazení má ve školním řádu definované 2 doplňující podmínky. První podmínka sděluje, že po dobu přerazení musí žák pokračovat v práci, kterou mu uloží vyučující příslušného předmětu. Druhou podmínkou je, že vedení školy určí místo a pedagogický dohled nad trestaným žákem. Jak je již definované v praktické části práce, alternativní kázeňské opatření, které je správně s podmínkami ukotvené ve školním řádu, je možné ukládat. I toto zmíněné kázeňské opatření nemá sankční charakter, neupírá žákovi právo na vzdělání a reaguje na konkrétní a aktuální chování žáka v době vyučování. Ovšem pro přesnost toho opatření by měla být ve školním řádu definovaná i jasná doba, na kterou je žák přerazen na individuální výuku. Nedožíváme se, zda je žák přerazený na individuální výuku

---

⁵² Vyhláška č. 48/2005 Sb. o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky. § 17 odst. 3 a 4.

pouze po celý zbytek vyučovací hodiny, nebo dokud se například neuklidní. Pro další upřesnění bych doporučila uvést, jak a kdy škola toto kázeňské opatření oznamuje rodičům. Za těchto upřesňujících podmínek by byl tento trest k usměrnění žákova chování přípustný.

Druhou kategorií tvoří zbylé 3 školy, kde se alternativní kázeňská opatření ve školních řádech „Nevyskytují“. Řediteli Základní školy 3 byla v rámci rozhovoru položena otázka ohledně využití alternativních kázeňských opatření, která nejsou definována ve školském zákoně. Tato škola možnosti jiných kázeňských opatření, než která jsou uvedena v zákoně, nevyužívá. Například zmíněné kázeňské opatření přeřazení na individuální výuku nevidí jako vhodné. Žáci mají možnost odejít z hodiny do odpočinkové místnosti při osobní nepohodě pouze, pokud to mají uvedené a doporučené ve svém individuálním vzdělávacím plánu.

Jaké jsou rozdíly mezi jednotlivými školami v podobě kapitoly o výchovných opatřeních ve školních řádech?

Seznam kategorií a kódů:

- Umístění
  - Školní řád
  - Příloha školního řádu
- Délka
  - 3 strany A4
  - 1 strana A4
  - polovina strany A4
- Vyloučení a podmíněné vyloučení žáka ze školy
  - Zaneseno
  - Nezaneseno
- Alternativní výchovná opatření
  - Přeřazení na individuální výuku
  - Nezaneseno
- Popis ukládání výchovného opatření
  - Před třídou
  - Nespecifikováno

- Skutky pro ukládání kázeňských opatření
  - Výčet jednotlivých skutků
  - Skutky obecně
  - Nedefinováno

K této výzkumné otázce byly vytvořeny kategorie nesoucí názvy rozdílů, které jsem shledala v kapitolách o výchovných opatřeních ve školních řádech na základních školách v Jičíně. Podrobněji o většině z nich bylo psáno v odpovědích na předchozí výzkumné otázky. Tato otázka má tak spíše shrnující a porovnávací charakter.

Prvotním rozdílem bylo „**Umístění**“. Prvním vytvořeným kódem je „*Školní řád*“. Ten označuje umístění výchovných opatření na Základní škole 1. Výchovná opatření jsou pouze na této škole přímou součástí školního řádu. Zbylé tři základní školy označuje kód „*Příloha školního řádu*“, neboť na zbylých základních školách jsou výchovná opatření součástí přílohy školního řádu, nikoliv řádu samotného. Obě varianty umístění jsou v pořádku a nemají na funkčnost seznámení s výchovnými opatřeními vliv.

Dalším neopomenutelným rozdílem byla „**Délka**“. Odpověď ohledně délky přímo koresponduje s odpověďmi na výzkumnou otázku ohledně míry podrobnosti zanesení výchovných opatření na šetřených školách. Na Základní škole 1 se výchovná opatření rozkládala na „*3 strany A4*“ a byla tak bezesporu nejdelšího rozsahu. Tato škola má ve svém školním řádu zanesené velmi podrobné definice a kategorizaci skutků, tudíž nabývá i rozsah. Je otázkou, zda je takto dlouhý rozsah výchovných opatření nutný či nikoliv. Na Základní škole 2 a Základní škole 3 se rozsah pohybuje v rozmezí „*1 strany A4*“. Tento rozsah se z mého pohledu zdá být nejideálnější a souvisí i s dostatečnými definicemi, které se v dané kategorii o výchovných opatřeních na těchto školách nachází. Poslední kód „*polovina strany A4*“ vystihuje délku velmi stručných výchovných opatření na Základní škole 4.

Další rozdíl, který se ve školních řádech nacházel, byl ohledně „**Vyloučení a podmíněného vyloučení žáka ze školy**“. Jediná Základní škola 1 měla ve svém školním řádu „*Zaneseno*“ podmíněné vyloučení a vyloučení žáka ze školy. U zbylých základních škol vyloučení a podmíněné vyloučení je ve školním řádu „*Nezaneseno*“. Je otázkou, zda by toto kázeňské opatření mělo být ve školním řádu uvedeno. Domnívám se, že ano. Jak již bylo zmíněno, ředitel Základní školy 3 tvrdil, že se toto kázeňské opatření téměř neuplatňuje, proto ve

školním řádu není obsaženo. Ovšem může nastat případ, že se možná jednou bude muset uplatnit. Škola ho i přesto, že ho nemá zanesené ve školním řádu, bude moct samozřejmě uplatnit. Školnímu řádu je nadřazený školský zákon, ve kterém toto kázeňské opatření ukotveno je. Toto opatření se týká ale přímo žáků samotných, byť velmi malého množství z nich, kteří splní podmínky uložení. Do školního řádu bych ho tedy vždy doporučila uvést. Na základních školách také i s podmínkou, která nařizuje uložení tohoto opatření pouze žákovi, který splnil povinnou školní docházku. Nelze se totiž spoléhat na to, že žáci a jejich zákonní zástupci jsou znalí školského zákona a že by si v něm o tomto možném kázeňském opatření dokázali najít informace.

Další rozdílem bylo „**Alternativní výchovná opatření**“. Na Základní škole 1, jak již bylo popsáno, se nacházelo „*Přeřazení na individuální výuku*“, které je za splnění jistých podmínek přípustné. Pro zbylé školy, které ve svých školních řádech alternativní výchovné opatření neměly zaneseno, vznikl kód „*Nezaneseno*“.

Další kategorií je „**Popis ukládání výchovného opatření**“. Opět jediná Základní škola 1 měla ve svém školním řádu navíc uvedeno, že kázeňská opatření se ukládají „*Před třídou*“. Ukládání kázeňského opatření před kolektivem třídy může mít na žáka výchovný a psychologický aspekt. Kde se udílí pochvaly, se v tomto školním řádu nedočteme. Kód „*Nespecifikováno*“ vznikl po zjištění, že zbylé základní školy neměly informaci o ukládání výchovného opatření uvedenou. Jak již bylo zmíněno, ředitel Základní školy 3 doplnil v rámci rozhovoru, že pochvaly a jiná ocenění mohou být udělovány před kolektivem třídy, před ředitelkou, před kolektivem školy, při sportovních akcích nebo mohou být vyhlášeny školním rozhlasem. Kázeňská opatření tato škola ukládá také zpravidla před kolektivem třídy. Popis ukládání výchovných opatření v tomto smyslu ve školním řádu být zanesen samozřejmě nemusí. Ovšem pokud tam zanesený je, může působit na žáka preventivně. Žák se vyvaruje prohřešku, aby nezažil pocit studu během ukládání opatření před kolektivem třídy. Nebo může působit motivačně, kdy se chce naopak žák pyšnit pochvalou a činí tak dobré skutky, za které by mohl pochvalu získat.

Poslední kategorií rozdílů jsem nazvala „**Skutky pro ukládání kázeňských opatření**“. První kód jsem zvolila „*Výčet jednotlivých skutků*“. Pod tímto kódem označuji Základní školu 1, která má ve svém školním řádu přehlednou tabulku se skutky a jejich četnostmi,

kteře jsou rozřazené mezi jednotlivé druhy výchovných opatření. Jak již bylo několikrát zmíněno, tento způsob neshledávám vhodným, neboť nebere v potaz individuální situaci žáka. Další kód nese název „*Skutky obecně*“. U Základní školy 2 a 3 se vyskytly obecné a shrnující definice u jednotlivých druhů kázeňských opatření. Například u napomenutí třídního učitele bylo na Základní škole 3 uvedeno, že se ukládá „za neplnění školních povinností, za méně závažný a ojedinělý přestupek proti školnímu řádu“. Tento způsob je dle mého názoru nejvíce přívětivější. Žáka stručně informuje o tom, za co by dané kázeňské opatření mohl získat a zároveň poskytuje učitelům větší variabilitu v procesu ukládání než předchozí zmíněná tabulka skutků. V rozhovoru ředitel Základní školy 3 uvedl, že nevidí v podrobnějším popisování jednotlivých skutků smysl, neboť v ukládání výchovných opatření hraje prvotní roli posouzení aktuální individuální situace žáka. Poslední kód zní „*Nedefinováno*“. Označuje pouhý výpis názvů kázeňských opatření na Základní škole 4. Jak již bylo popsáno, nedočteme se ani základní obecnou definici žádného z opatření. Tento způsob shledávám velmi rozporuplným a nedostatečným.

7 Shrnutí

Cílem této bakalářské práce bylo přinést poznatky, analyzovat a zhodnotit podobu výchovných opatření ve školních řádech na jičínských základních školách.

Cestu k vytyčenému cíli pomáhaly zdolat položené výzkumné otázky, na jejichž zodpovězení jsem používala zejména metodu založenou na hloubkové analýze školních řádů. U Základní školy 3 se podařilo k prohloubení zkoumání uskutečnit rozhovor s ředitelem školy. V rámci rozhovoru byla řediteli školy poskytnuta zpětná vazba pomocí poznatků, které vznikly při prostudování výchovných opatření ve školním řádu.

První položená otázka se týkala shody podoby výchovných opatření ve školních řádech se školským zákonem a vyhláškou č. 48/2005 Sb. Z šetření vyplynulo, že na 3 jičínských základních školách se vyskytují zejména nedostatky ve smyslu nesprávného kategorického zařazení výchovných opatření ve struktuře školního řádu. V rámci práce bylo představeno vhodnější zařazení. Vyskytlo se také zajímavé zjištění ohledně pochval a jiných ocenění. Všechny školy, kromě Základní školy 1, měly uvedený pouze jednoslovný nadpis Pochvaly, pod kterým zmiňovaly i jiná ocenění. Konkrétně Základní škola 3 přímo považovala jiná ocenění za podřazená pojmu pochvaly. Školský zákon přesněji jiná ocenění nedefinuje a je tedy na ředitelích škol, jak tyto drobné nuance vnímají. Další vážnější rozpory se školským zákonem a vyhláškou nebyly zjištěny.

Druhá položená otázka se týkala jazykové formy. Všechny základní školy pojaly svůj školní řád jako vnitřní normativní směrnici. Ve školních řádech se vyskytuje zejména spisovný jazyk a ve většině případů totožné formulace, jaké jsou ve znění školského zákona a vyhlášky. U dvou základních škol se vyskytla drobná nekorektnost v rámci výrazu udělit kázeňská opatření.

V další položené otázce byla šetřena podrobnost kapitoly o výchovných opatřeních. Z šetření vyplynulo, že v jičínských školních řádech se můžeme setkat s oběma extrémami. Školní řád Základní školy 1 obsahoval velmi podrobnou formulaci výchovných opatření, Školní řád Základní školy 4 naopak. Přívětivé však je, že dva zbylé školní řády byly v rámci podrobností v pomyslném a dle mého názoru i v optimálním středu mezi těmito dvěma extrémami.

V předposlední otázce jsem se zabývala výskytem alternativního kázeňského opatření. Alternativní kázeňské opatření má ve svém školním řádu pouze Základní škola 1. Jedná se o přeřazení žáka na individuální výuku s lehce nedostatečně definovanými podmínkami ohledně délky trvání a oznamování zákonným zástupcům.

Poslední položená otázka shrnuje rozdíly mezi výchovnými opatřeními. Prvotním rozdílem bylo umístění. Polovina škol má výchovná opatření v samotném školním řádu a polovina v příloze školního řádu. Dalším rozdílem byla délka výchovných opatření, která byla na jičínských základních školách v rozsahu poloviny strany A4 až po 3 strany formátu A4. Zajímavé zjištění bylo, že vyloučení a podmíněné vyloučení žáka má ve svém školním řádu pouze Základní škola 1, která zároveň jako jediná má také alternativní kázeňské opatření, popis ukládání kázeňského opatření a výpis jednotlivých druhů skutků pro ukládání výchovných opatření. Obsáhlost výchovných opatření v jednotlivých školních řádech tak koresponduje i s jejich rozsahem.

Závěr

Na závěr bych dodala pár slov k osobnímu přesahu této bakalářské práce.

Při přípravě na dané téma jsem si hloubkově prostudovala odbornou literaturu a příslušné zákony k výchovným opatřením ve školních řádech. Získání hlubších znalostí ohledně tématu výchovná opatření bylo pro tuto práci samozřejmě zcela nepostradatelné. Zároveň mi přijde hlubší znalost velmi důležitá i pro mou budoucí profesi učitelky. Neboť zejména s problémovým chováním žáků se budu setkávat ve škole téměř každý den a kázeňská opatření jsou jedním z prostředků, jakým budu moct chování žáků usměrnit.

Rozhovor s ředitelem školy byl pro mě v jistém ohledu překvapující. Při rozhovoru bylo vyvráceno mé naivní očekávání, že ředitel, který je tvůrcem školního řádu, by se v něm měl naprosto dokonale orientovat. V tomto případě tomu tak nebylo. Nastala konfrontace mezi mnou, jakožto odhodlanou studentkou, která má velmi podrobně nastudovaná pouze samotná výchovná opatření, a mezi ředitelem školy, který má již spoustu zkušeností nejen z oblasti přímé výuky, ale i s řízením samotného chodu školy. Zjistili jsme, že si nerozumíme ohledně výchovných opatření v takové míře, v jaké bychom měli. Začalo být patrné velké znejistění ředitele a rozhovor přestal být z jeho strany vnímán přátelsky. Ředitel na obranu školního řádu a své profesionality mi dal obranou velmi zřetelně najevo, že jsem pouze studentka. Znejistění ředitele školy nebylo v žádném případě mým cílem. Jsem mu více než vděčná, že mi poskytl na rozhovor svůj drahocenný čas v této nelehké době.

Výchovná opatření by neměla být vnímána jen jako nepříjemná nutnost, která je povinně ukotvená ve školních řádech. Je to dle mého názoru také cenný nástroj, který má samotným učitelům a ředitelům škol pomoci při řešení kázně a následně i chránit žáky.

Pro budoucí rozšíření této práce, by bylo zajímavé se zaměřit například na konkrétní znalosti žáků jičínských základních škol ohledně výchovných opatření a dalších pravidel ve školním řádu.

Seznam použitých informačních zdrojů

BENDL, Stanislav. *Jak předcházet nekázní, aneb, Kázeňské prostředky*. Praha: ISV, 2004. ISBN 80-86642-14-3.

BENDL, Stanislav. *Kázeňské problémy ve škole*. Aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-436-0.

BENDL, Stanislav. *Školní kázeň v teorii a praxi: učebnice pro studenty učitelství*. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-432-2.

BENDL, Stanislav. *Školní kázeň: metody a strategie*. Praha: ISV, 2001. ISBN 80-85866-80-3.

ČAPEK, Robert. *Odměny a tresty ve školní praxi: kázeňské strategie, zásady odměňování a trestání, hodnocení a klasifikace, podpora a motivace žáků*. 2., přeprac. vyd. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4639-5.

Česká školní inspekce. Z dotazů zaslaných České školní inspekci a odpovědí na ně. In: *csir.cz* [online]. 5.10.2015 [cit. 16.2.2022]. Dostupné z: http://www.csicr.cz/html/z_dotazu/resources/_pdfs_/Z_dotazu_.pdf

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4.

JEDLIČKA, Richard, Jaroslav KOŤA a Jan SLAVÍK. *Pedagogická psychologie pro učitele: psychologie ve výchově a vzdělávání*. Praha: Grada, 2018. ISBN 978-80-271-0586-1.

KOLÁŘ, Zdeněk. *Výkladový slovník z pedagogiky: 583 vybraných hesel*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3710-2.

Lexikologický kolektiv Ústavu pro jazyk český ČSAV. Norma. In: *Slovník spisovného jazyka českého* [online]. ©2011. [cit. 18.11.2021]. Dostupné z: <https://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=norma&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>.

Lexikologický kolektiv Ústavu pro jazyk český ČSAV. Pravidlo. In: *Slovník spisovného jazyka českého* [online]. ©2011. [cit. 18.11.2021]. Dostupné z: <https://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=pravidlo&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Po dobrém, nebo po zlém?*. 5. vyd. Praha: Portál, 2000. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-486-9.

MAXWELL, Joseph Alex. *Qualitative research design: an interactive approach*. 2nd ed. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 2005. ISBN 0-7619-2608-9.

MERTIN, Václav a Lenka KREJČOVÁ. *Metody a postupy poznávání žáka: pedagogická diagnostika*. 2., doplněné a aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-014-2.

MICHALÍK, Jan. Školní řády – hledisko právní, obsahové a strukturální. *Pedagogická orientace*. 2003, č. 2, s. 38-51. ISSN 1211-4669.

Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy. Pomůcka pro ředitele škol při tvorbě školního řádu. In *msmt.cz*. [online]. 23.5.2015 [cit. 1.2.2022]. Dostupné z <https://www.msmt.cz/vzdelavani/vyssi-odborne-vzdelavani/pomucka-pro-reditele-skol-pri-tvorbe-skolniho-radu>.

Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy. Využití právních opatření při řešení problémového chování žáků. In: *msmt.cz*. [online]. 26.2.2014 [cit. 16.2.2022]. Dostupné z <https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/vyuziti-pravnich-opatreni-pri-reseni-problemoveho-chovani>.

Národní knihovna ČR. Uložit napomenutí X udělit pochvalu. In: *ptejteseknihovny.cz*. [online]. 21.3.2022 [cit. 22.3.2022]. Dostupné z: <https://www.ptejteseknihovny.cz/dotazy/ulozit-napomenuti-x-udelit-pochvalu>.

PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.

PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. Šesté, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1228-7.

SKUTIL, Martin. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-778-7.

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

TROJAN, Václav. *Pedagogický proces a jeho řízení*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-539-9.

Vyhláška č. 48/2005 Sb. o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky.

Zákon č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů.

Zákon č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů.

Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí.

Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání.